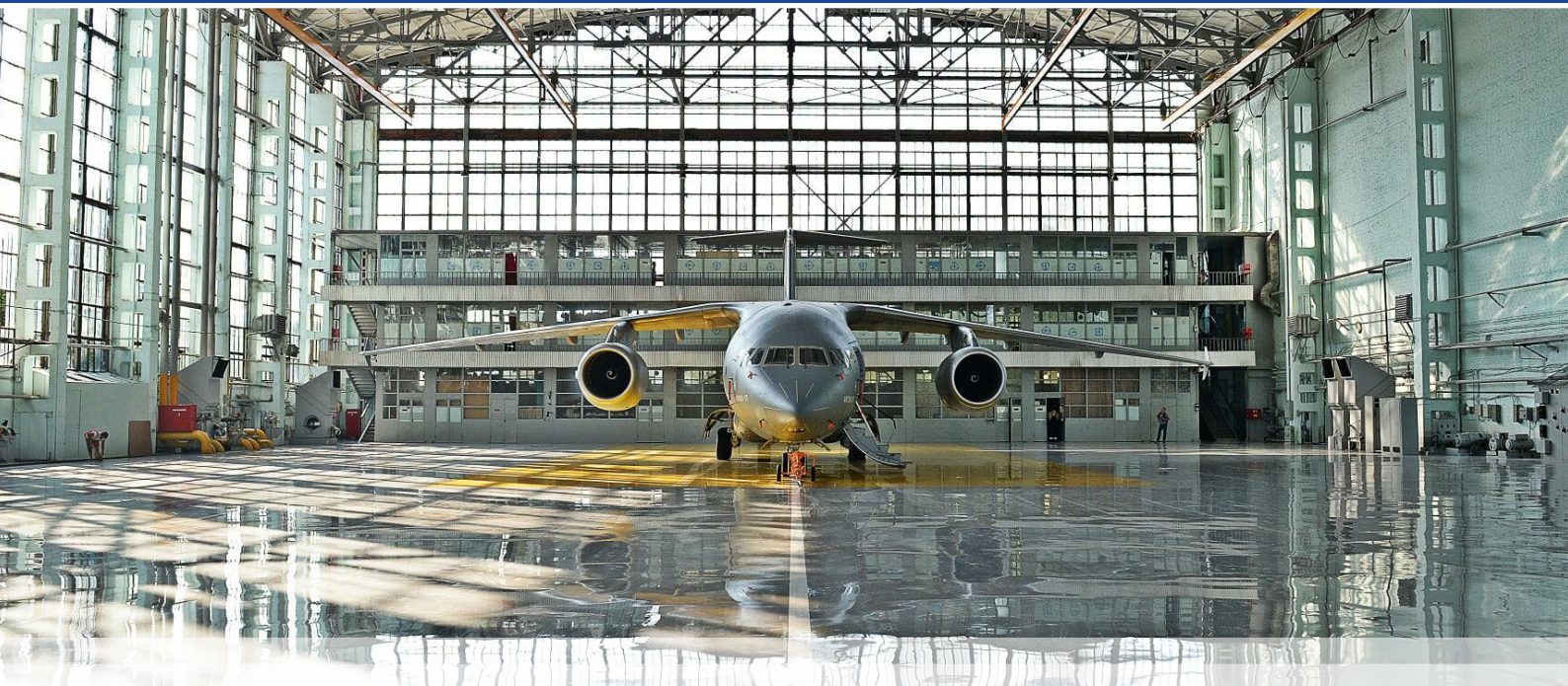

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ

ТОП-15 КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ ДК «УКРОБОРОНПРОМ» ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ
2021

Дослідження було проведено за підтримки
Міжнародного фонду «Відродження»

У матеріалах використані фото ДК «Укроборонпрому»

ТОП-15 КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ ДК «УКРОБОРОНПРОМ» ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

- 1** Політичний вплив на органи управління ДК «Укроборонпром»
- 2** Призначення політично залежних членів наглядових рад у підпорядкованих товариствах ДК «Укроборонпром»
- 3** Укладення збиткових для оборонного заводу угод
- 4** Оренда оборонним заводом приватного майна у свого керівництва
- 5** Дискреція концерну «Укроборонпром» щодо створення підприємств за межами ОПК
- 6** Відчуження майна оборонних підприємств під час санації
- 7** Відчуження незареєстрованої землі під будівлями підприємств ОПК
- 8** Самовільне будівництво на території оборонного заводу
- 9** Сплата земельних платежів державним підприємством замість приватного
- 10** Укладення договорів про пайову участь у капітальному будівництві на невігідних умовах
- 11** Оренда майна підприємств «Укроборонпрому» на невігідних умовах
- 12** Сприяння тіньовому використанню нерухомого майна
- 13** Безоплатна передача конструкторської документації
- 14** Втрата (розтрата) військової техніки та запчастин
- 15** Втрата (розтрата) основних засобів виробництва

Державний концерн «Укроборонпром» є найбільшим постачальником новітнього озброєння та послуг з ремонту військової техніки для Збройних Сил України. До його складу входять **118 підприємств-учасників**, які працюють у літакобудівній, суднобудівній, бронетранспортній, радіолокаційній та інших галузях.

На Концерн покладено унікальні завдання щодо виконання державного оборонного замовлення, науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт, організації експорту та імпорту озброєння та військової техніки.

Згідно з результатами дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку Концерн належить до 15 найбільших державних підприємств України.

Так, на підприємствах Концерну працює близько **67 тис висококваліфікованих працівників**. Загальна площа земель, якими користуються підприємства Концерну, перевищує **7 тис га**. Для порівняння, площа Чернівецької області становить 8 тис га. Загалом підприємства «Укроборонпрому» володіють гігантською площею нерухомості у понад **9 млн м²**. Чистий дохід «Укроборонпрому» за 2020 рік становив **37,4 млрд гривень**.

Концерн був утворений у результаті масштабної адміністративної реформи у 2010 році, об'єднавши під однією корпоративною "парасолькою" державні компанії оборонно-промислового комплексу.

Непрозора та політично залежна форма управління «Укроборонпромом» призвела до численних корупційних практик, у результаті реалізації яких оборонні підприємства втрачали кошти, засоби виробництва, приміщення, землі та інше цінне майно, накопичували кредиторську заборгованість та були доведені до збиткового стану.

У 2020 році завершився комплексний аналіз всіх підприємств Концерну, результати якого допомагають сформувати уявлення про реальний стан справ в управлінні компанією, який потребує негайного реагування. Сьогодні в суспільстві сформований запит на проведення реформи Державного концерну «Укроборонпром», орієнтованої на забезпечення ефективної діяльності компанії та усунення можливостей для корупції.

Проект Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки одним із очікуваних стратегічних результатів визначає запровадження стандартів корпоративного управління у суб'єктах господарювання державного сектору економіки, які мають особливо важливе (стратегічне) значення для економіки України, зокрема й суб'єктів господарювання оборонно-промислового комплексу.

Фахівці Національного агентства спільно з експертами проекту StateWatch провели комплексний аналіз управління підприємствами ДК «Укроборонпром» та ідентифікували найбільш поширені корупційні ризики, а також сформували рекомендації для їх усунення.

«Топ-15 корупційних ризиків в управлінні підприємствами ДК «Укроборонпром» та шляхи їх подолання» може стати дороговказом для Парламенту та Уряду у формуванні ефективних політик з метою усунення корупційних ризиків у діяльності оборонних підприємств під час їх реформи.

ПОЛІТИЧНИЙ ВПЛИВ НА ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ ДК «УКРОБОРОНПРОМ»

ОПИС РИЗИКУ:

Структура корпоративного управління ДК «Укроборонпром» значно відрізняється від структури інших великих державних підприємств. З 2011 року особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі та забезпечення здійснення контролю за їх діяльністю визначалися Законом України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі», який був ініційований за дорученням експрезидента України Віктора Януковича.

Основна мета Закону – централізувати через особливу юридичну форму “концерн” контроль за фінансовими операціями понад 100 різних державних підприємств, які обслуговували потреби Збройних Сил України та продавали військові товари, послуги та зброю на експорт у літакобудівній, суднобудівній, бронетранспортній, радіолокаційній та інших галузях.

Прихованою метою такого Закону було запобігання будь-яким формам демократичного контролю з боку політичної опозиції, громадянського суспільства чи ЗМІ за фінансово-господарською діяльністю підприємств ОПК. Для цього система органів управління Концерну побудована на засадах політичної залежності та заангажованості і повному підпорядкуванні президентській гілці влади, що вірогідно не відповідає положенням Конституції України.

Зокрема, органами управління Державного концерну «Укроборонпром» є Наглядова рада, Рада директорів та генеральний директор.

Наглядова рада складається з п'яти членів, три з яких призначаються Президентом України, а два – Кабінетом Міністрів України.

Рада директорів Концерну є колегіальним органом управління, фактично виконує церемоніальні функції, що полягають у визначенні стратегії розвитку та напрямів діяльності Концерну. Основними членами Ради є директори підприємств Концерну, які безпосередньо залежать від генерального директора Концерну, який їх призначає та звільняє з посад.

Відповідно до цього Закону порядок призначення та повноваження генерального директора Концерну визначаються Статутом Концерну. У свою чергу, Статут затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Наглядової ради Концерну, більшість у якій формується президентською гілкою влади.

Станом на 2021 рік Статут ДК «Укроборонпром» визначає, що генеральний директор Концерну призначається на посаду за поданням Прем'єр-міністра України і звільняється з посади Президентом України.

Таким чином, створено законодавчі передумови щодо одноосібного управління генеральним директором ДК «Укроборонпром», який повністю залежить від президентської гілки влади.

КЕЙС^{1, 2, 3}

У грудні 2019 року КМУ затвердив Рамковий план заходів щодо приведення системи управління в найбільших державних підприємствах у відповідність до стандартів корпоративного управління, затверджених Організацією економічного співробітництва та розвитку – ОЕСР.

ДК «Укроборонпром» також визначено серед підприємств, обраних Урядом для реформування.

Зокрема, стандарти ОЕСР є світовими настановами щодо прозорого та ефективного управління державними підприємствами без ризиків політичної корупції.

Для наглядових рад як найвищих органів управління підприємствами у Керівних принципах ОЕСР щодо корпоративного врядування на підприємствах державної форми власності (у редакції 2015 року) визначаються такі рекомендації, як:

- чітко визначені повноваження та відповідальність членів наглядових рад;
- наявність необхідної кваліфікації у членів наглядових рад;
- забезпечення незалежності членів наглядових рад;
- наявність повноважень призначати і звільняти директора тощо.

Натомість вищий орган управління Наглядова рада ДК «Укроборонпром» фактично формується та підпорядкована президентській гілці влади; провадить свою діяльність на безоплатній основі; часто формується з політиків, народних депутатів та підприємців, які мають власний бізнес в ОПК. Також траплялися випадки відсутності будь-якої діяльності Наглядової ради Концерну протягом тривалого періоду.

Для прикладу, згідно зі звітом Державної аудиторської служби за результатами фінансового аудиту діяльності ДК «Укроборонпром» за період 2015 – 2017 років встановлено, що більше року Наглядова рада Концерну як вищий орган його управління, що контролює та регулює діяльність інших органів управління, фактично не здійснювала власних повноважень.

Протягом 2019 – 2021 років до Наглядової ради «Укроборонпрому» було призначено 12 осіб, половина з яких обіймали посади менше 12 місяців.

У 2021 році під час огляду спеціалістами ОЕСР практик корпоративного управління на підприємствах України державної форми власності були зроблені висновки, що процес кадрового відбору в оборонних державних підприємствах залишається “переважно політичним”. Зокрема, в «Укроборонпромі» членів Наглядової ради призначають Президент і КМУ без формальної процедури.

Як приклад, відсутність незалежного вищого органу управління. У серпні 2019 року тодішній директор ДК «Укроборонпром», розуміючи, що в найближчі дні буде звільнений з посади, одноосібним рішенням без погоджень Наглядової ради вивів з-під контролю Концерну найбільшого спецекспортера зброї – «Укрспецекспорт».

¹ Керівні принципи ОЕСР щодо корпоративного врядування на підприємствах державної форми власності, редакція 2015 року (ст. 31)
<https://www.oecd.org/publications/2015-9789264312906-uk.htm>

² Звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності ДК «Укроборонпром» за 2015-2017 роки (ст. 26-30)
<http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=139143>

³ Огляд ОЕСР корпоративного управління державних підприємств України (ст. 132)
<https://www.oecd.org/corporate/ca/SOE-Review-Ukraine-UKR.pdf>

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – ВИСОКИЙ

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **повноваження Президента** щодо призначення органів управління Концерну, які вірогідно суперечать засадам Конституції України;
- **недосконалість нормативного регулювання** діяльності органів управління Концерну;
- **недосконалість кадрового відбору** членів Наглядової ради та генерального директора Концерну;
- **брак демократичного контролю** над фінансово-господарською діяльністю ДК «Укроборонпром».

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

1. Політична залежність органів управління
2. Одноосібне управління Концерном гендиректором

КОРУПЦІЙНІ

1. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)
2. Зловживання впливом (ст. 369-2 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

Кабінету Міністрів України забезпечити виконання Рамкового плану заходів щодо приведення системи управління в найбільших державних підприємствах у відповідність до стандартів корпоративного управління, затверджених ОЕСР, під час реформи.

ДК «Укроборонпром» імплементувати Закон України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності».

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ визначити єдиний орган управління підприємствами державної форми власності в оборонно-промисловому комплексі, за умови розмежованих функцій власника, регулятора та органу, що формує політику щодо суб'єктів господарювання в ОПК;
- ✓ забезпечити обрання та призначення на конкурсних і прозорих засадах політично незалежної і функціональної наглядової ради;
- ✓ забезпечити обрання та призначення на конкурсних і прозорих засадах директорів державних підприємств/акціонерних товариств ОПК;
- ✓ забезпечити створення дієвої системи внутрішнього контролю (ризик-менеджмент, комплаєнс тощо) і внутрішнього аудиту.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- затверджено Рамковий план заходів КМУ щодо приведення системи управління в найбільших державних підприємствах у відповідність до стандартів корпоративного управління, затверджених ОЕСР
- прийнято Закон України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності», метою якого є запровадження моделі корпоративного управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі України відповідно до рекомендацій з корпоративного управління ОЕСР.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНО ЗАЛЕЖНИХ ЧЛЕНІВ НАГЛЯДОВИХ РАД У ПІДПОРЯДКОВАНИХ ТОВАРИСТВАХ ДК «УКРОБОРОНПРОМ»

ОПИС РИЗИКУ:

Згідно з міжнародними стандартами корпоративного управління на державних підприємствах, рекомендованими ОЕСР, наглядові ради виконують важливу функцію стратегічного управління підприємством та здійснюють моніторинг діяльності його виконавчих органів. Гарантіями ефективності наглядових рад є незалежна та прозора процедура добору її членів на засадах професійності.

Станом на 31 грудня 2020 року в управлінні Державного концерну «Укроборонпром» перебувало 12 акціонерних товариств, окремі з яких мають наглядові ради. Законом України «Про акціонерні товариства» визначено, що наглядова рада акціонерного товариства є колегіальним органом, який здійснює захист прав акціонерів товариства та в межах компетенції, визначеної статутом та цим Законом, здійснює управління акціонерним товариством, а також контролює та регулює діяльність правління.

Член такої наглядової ради здійснює свої повноваження, дотримуючись статуту акціонерного товариства та умов цивільно-правового договору, у якому передбачено права, обов'язки, відповідальність сторін, умови та порядок оплати праці, а також підстави для дострокового розірвання угоди.

Державний концерн «Укроборонпром» практикує призначення власних співробітників до таких наглядових рад, які здійснюють свої повноваження за суміщенням, отримуючи заробітну плату у Концерні та винагороду від акціонерного товариства.

При цьому не забезпечено виконання норми Закону України «Про управління об'єктами державної власності» в частині включення до складу наглядових рад незалежних членів, кількість яких повинна становити більшість членів наглядової ради.

Аналогічна ситуація і з призначеннями ДК «Укроборонпром» до ревізійних комісій акціонерних товариств, які мають здійснювати планові та позапланові перевірки фінансово-господарської діяльності товариства, його філій і представництв.

Такий підхід містить суттєвий корупційний ризик у разі лояльних відносин між керівництвом Концерну та керівництвом акціонерного товариства, яким він управляє.

КЕЙС⁴

Основною спеціалізацією ПАТ «Завод «Маяк», що розташоване в м. Києві, є виробництво стрілецького озброєння для бронетранспортерів та танків, а також піхотних мінометів, кулеметів, автоматів, пістолетів, снайперських гвинтівок тощо.

⁴ Звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності ПАТ «Завод «Маяк» за 2014-2017 роки (ст. 26-28, 39-51)
<http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=132347>

Згідно з результатами державного фінансового аудиту діяльності ПАТ «Завод «Маяк» за період 2014 – 2017 років, який провів Північний офіс Держаудитслужби, до Наглядової ради та Ревізійної комісії «Маяка» було призначено на різні терміни загалом 11 співробітників «Укроборонпрому».

Серед призначених також були посадові особи ДК «Укроборонпром», які обіймали на той час керівні посади в Концерні: перший заступник, заступники гендиректора та керівники департаменту управління активами та інші. У вказаний період за здійснення повноважень членів Наглядової ради та Ревізійної комісії «Маяка» товариство загалом виплатило співробітникам Концерну фінансову винагороду на загальну суму понад 1,2 млн гривень.

Низка загальновідомих фактів погіршення матеріально-технічного стану «Маяку» та відчуження його майна в той період та після нього вказують на те, що участь співробітників «Укроборонпрому» не стала запобіжником від прийняття сумнівних рішень керівництвом «Маяка».

З 1999 по 2018 рік заводом «Маяк» керував незмінний директор. У 2000-их роках за його керівництва «Маяк» став співзасновником 6 підприємств разом із приватним та іноземним бізнесом з метою отримання дивідендів.

У той час як приватні підприємства вносили власну частку статутного капіталу у грошовій формі, керівництво заводу «Маяк» це робило переважно адміністративними, виробничими приміщеннями та засобами виробництва.

У результаті новостворені підприємства не стали фінансово успішними, деякі збанкрутували, відтак ПАТ «Завод «Маяк» втратив і приміщення, і засоби виробництва.

Для прикладу, у 2000 році завод «Маяк» зробив внесок до статутного фонду ЗАТ «Інвікта-Маяк» у загальній сумі 6,5 млн грн у вигляді частини недобудованого виробничого корпусу площею 7 тис м² та інших матеріальних активів, які розташовані у м. Києві.

Упродовж 2014 – 2017 років ПАТ «Завод «Маяк» дивідендів від ЗАТ «Інвікта-Маяк» не отримувало.

Відповідно до виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань підприємство «Інвікта-Маяк» з 2015 року перебуває в стані припинення на підставі судового рішення Господарського суду міста Києва про банкрутство.

У 2017 році підприємство «Інвікта-Маяк» проходило ліквідаційну процедуру, через що завод «Маяк» фактично втратив нерухомість.

Попри наведений та подібні факти відчуження майна заводу «Маяк», його керівник, який започаткував процеси створення спільних підприємств на не вигідних умовах, перебував на посаді до 2018 року включно.

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – **СЕРЕДНІЙ**

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **постанова КМУ № 777** від 3 вересня 2008 року «Про проведення конкурсного відбору керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки», згідно з якою до переліку винятків із застосування загального конкурсного відбору керівників підприємств належать підприємства під управлінням ДК «Укроборонпром»;
- **недосконалість кадрового відбору** членів наглядових рад та ревізійних комісій акціонерних товариств, які передані в управління ДК «Укроборонпром»;
- індивідуальна **недобросовісність посадових осіб** акціонерних товариств.

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

1. Прихована приватизація оборонних підприємств/акціонерних товариств
2. Ліквідація оборонних підприємств/акціонерних товариств

КОРУПЦІЙНІ

1. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)
2. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

Кабінету Міністрів України усунути обмеження п. 1.1 постанови КМУ № 777 від 3 вересня 2008 року «Про проведення конкурсного відбору керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки», відповідно до якого затверджений цією постановою Порядок проведення конкурсного відбору керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки не застосовується до відбору кандидатів на посаду керівника виконавчого органу акціонерного товариства, що провадить діяльність в оборонно-промисловому комплексі та передане в установленому порядку в управління Державного концерну «Укроборонпром».

ДК «Укроборонпром» забезпечити незалежність та професійність діяльності наглядових рад на підпорядкованих акціонерних товариствах.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ забезпечити політично незалежні, функціональні, професійні та компетентні наглядові ради на підпорядкованих ДК «Укроборонпром» акціонерних товариствах;
- ✓ забезпечити залучення незалежних членів до складу наглядових рад підпорядкованих ДК «Укроборонпром» акціонерних товариств;
- ✓ забезпечити дієву систему внутрішнього контролю (ризик-менеджмент, комплаєнс тощо) і внутрішнього аудиту в акціонерних товариствах;
- ✓ забезпечити конкурсний відбір кандидатів на посади голів правління акціонерних товариств;
- ✓ передбачити опцію дострокового розірвання контракту з керівниками акціонерних товариств у разі прийняття ними рішень, які призвели до збитків підприємства;
- ✓ провести моніторинг результатів спільної діяльності акціонерних товариств оборонної промисловості та приватного бізнесу.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- ДК «Укроборонпром» розпочато проведення конкурсного відбору незалежних директорів та їх включення до складу наглядових рад акціонерних товариств, повноваження з управління корпоративними правами щодо яких здійснює Концерн;
- прийнято Закон України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності», метою якого є запровадження моделі корпоративного управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі України відповідно до рекомендацій з корпоративного управління ОЕСР.

УКЛАДЕННЯ ЗБИТКОВИХ ДЛЯ ОБОРОННОГО ЗАВОДУ УГОД

ОПИС РИЗИКУ:

Одним із основних запобіжників фінансовим порушенням на підприємствах-учасниках ДК «Укроборонпром» має бути організація внутрішнього контролю. Натомість така функція часто не закріплена за якимось конкретним структурним підрозділом підприємства, який би мав гарантії незалежності від керівництва держпідприємства з боку Концерну. Навпаки – розпорошена між функціональними обов'язками директора підприємства, його заступників та керівників різних підрозділів.

Така проблема наявна на підприємствах-учасниках «Укроборонпрому» та акціонерних товариствах, акціями яких управляє Концерн.

На прикладі ПАТ «Завод «Маяк», – функцію контролю щодо нього мають здійснювати ДК «Укроборонпром», Наглядова рада та правління товариства, а також Ревізійна комісія.

У підсумку Ревізійна комісія, яка зазвичай складається зі співробітників ДК «Укроборонпром», перевіряє фінансово-господарську діяльність товариства постфактум, тільки фіксуючи порушення без згоди їх попередження. У той час як органи внутрішнього контролю на «Заводі «Маяк» відсутні.

Брак контролю над фінансово-господарськими рішеннями посадових осіб, підпорядкованих Концерну підприємств, особливо гостро проявляється в управлінні державним майном: нерухомістю, земельними ділянками та виробничими засобами.

Загалом підприємства «Укроборонпрому» володіють 7441 об'єктом нерухомості загальною площею майже 9 млн м², майже два мільйони з яких – це надлишкове майно, яке не задіяне у виробничих процесах.

Станом на 2020 рік різні органи досудового розслідування відкрили 969 кримінальних проваджень у галузі державного оборонно-промислового комплексу, з яких майже 40% – це провадження щодо незаконного заволодіння майном.

КЕЙС^{5,6}

Досудовим розслідуванням встановлено, що протягом 2014 – 2018 років навколо підприємства оборонно-промислового комплексу «Завод «Маяк», 100% акцій якого перебуває у власності держави в особі ДК «Укроборонпром», реалізовувалася схема з умисного доведення його до стану стійкої неплатоспроможності з метою привласнення нерухомого майна.

У 2014 році, в розпал знецінення національної валюти – гривні, тодішній директор «Маяка» погодив отримання кредиту в приватному банку в розмірі 2,8 млн доларів США під 12% річних. У заставу банку отримав виробничі приміщення.

⁵Звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності ПАТ «Завод «Маяк» за 2014 – 2017 роки (ст.ст. 55-59)
<http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=132347>

⁶Ухвала Оболонського районного суду м. Києва у справі № 756/15587/18 від 31 січня 2019 року <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79569631>

Надалі ПАТ «Завод «Маяк» заборгувало банку 118,3 млн грн.

У 2018 році борг на аукціоні Фонду гарантування вкладів фізичних осіб після ліквідації банку був викуплений приватним підприємством, яке за даними ЗМІ пов'язане з оточенням директора «Маяка», що погодив валютний кредит.

У серпні 2018 року приватне підприємство виставило власні пости охорони та взяло під свій контроль території та будівлі «Заводу «Маяк».

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – ВИСОКИЙ

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **відсутність** дієвого внутрішнього контролю за рішеннями керівництва підприємств/акціонерних товариств;
- індивідуальна **недобросовісність посадових осіб** підприємств/акціонерних товариств.

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

1. Прихована приватизація оборонних підприємств/акціонерних товариств
2. Ліквідація оборонних підприємств/акціонерних товариств

КОРУПЦІЙНІ

1. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)
2. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

ДК «Укроборонпром» забезпечити незалежність та професійність діяльності підрозділів внутрішнього контролю на підприємствах-учасниках Концерну та акціонерних товариствах, управління корпоративними правами держави щодо яких здійснює Концерн, а також системи уповноважених осіб з питань запобігання та протидії корупції. Розробити автоматичну систему аналізу ризиків для попередньої оцінки рішень керівництва підприємств/акціонерних товариств перед укладенням великих кредитних угод.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ забезпечити дієву систему внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту на підприємствах/акціонерних товариствах;
- ✓ забезпечити дієву систему моніторингу за дотриманням керівниками підприємств/акціонерних товариств антикорупційного законодавства та антикорупційних програм підприємств;
- ✓ запровадити автоматичну систему аналізу ризиків, зокрема щодо великих фінансових угод;
- ✓ передбачити опцію дострокового розірвання контракту із керівниками державних підприємств/акціонерних товариств у разі прийняття ними рішень, які призвели до збитків підприємства.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- створено уповноважений підрозділ з питань запобігання та протидії корупції;
- функціонує система підрозділів внутрішньої безпеки;
- затверджено Політику організації системи внутрішнього контролю;
- сформовано стратегію розвитку системи внутрішнього контролю та обрано модель контролю COSO.

ОРЕНДА ОБОРОННИМ ЗАВОДОМ ПРИВАТНОГО МАЙНА У СВОГО КЕРІВНИЦТВА

ОПИС РИЗИКУ:

Закон України «Про запобігання корупції» визначає поняття “реальний конфлікт інтересів” як суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об’єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Директори державних підприємств «Укроборонпрому» мають повноваження як звільняти, так і заохочувати співробітників підприємств, а тому останні нерідко “закривають очі” на реальний конфлікт інтересів у діях свого керівництва. Ситуація ускладнюється відсутністю політик запобігання конфлікту інтересів на підприємствах, дієвих механізмів повідомлення про конфлікт інтересів та захисту викривачів, а також алгоритму дій посадової особи у разі його виникнення.

КЕЙС⁷

Основною сферою діяльності державного підприємства «Львівський бронетанковий завод» є виробництво, ремонт, модернізація бронетехніки і запасних частин до неї. Завод відомий як виробник бойових машин «Дозор-Б» та розробник броньованих ремонтно-евакуаційних машин «Лев» та «Зубр».

Під час проведення досудового розслідування встановлено, що у 2015 році між державним підприємством «Львівський бронетанковий завод» та приватною особою було укладено угоду про надання послуг оренди автомобіля “Range Rover”. До визначеної ціни в угоді включили витрати на паливе для транспортного засобу, компенсацію за використання, відшкодування витрат на ремонт, а також плату 7,84 грн за один кілометр пробігу з урахуванням податків та зборів.

Крім того, наявна інформація свідчить про укладення аналогічних угод про передачу в оренду Львівському бронетанковому заводу автомобіля “Ford Mustang” та спортивного мотоцикла “Can-Am” моделі “Spyder”.

За даними слідства, всі транспортні засоби належали приватним бізнес-структурам, пов’язаним з тодішнім директором Львівського бронетанкового заводу. Після оплати заводом вказані транспортні засоби перебували у постійному користуванні директора ЛБТЗ у приватних цілях.

Упродовж 2015 – 2017 років ДП «Львівський бронетанковий завод» за оренду вказаних транспортних засобів сплатив понад 1,5 млн гривень.

10 червня 2020 року щодо ексдиректора ЛБТЗ набуло законної сили судове рішення Вищого антикорупційного суду про притягнення особи до відповідальності за інше корупційне правопорушення, передбачене статтею 366-1 «Декларування недостовірної інформації» Кримінального кодексу України.

19 листопада 2020 року Вищий антикорупційний суд скасував вирок щодо колишнього директора ДП «Львівський бронетанковий завод», визнаного винним у декларуванні недостовірної інформації. Це стало можливим завдяки рішенням Конституційного суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020, яким було скасовано відповідальність за декларування недостовірних відомостей.

⁷ Ухвала Шевченківського районного суду м. Львова у справі № 466/5009/17 від 14 грудня 2017 року
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/71415009>

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – **ВИСОКИЙ**

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- індивідуальна **недобросовісність посадових осіб** підприємств/акціонерних товариств;
- **відсутність дієвої системи захисту** викривачів;
- **відсутність дієвої перевірки контрагентів** на предмет конфлікту "інтересів".

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

Завдання збитків
оборонним
підприємствам

КОРУПЦІЙНІ

1. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172-7 КУпАП)
2. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

ДК «Укроборонпром» забезпечити незалежність та професійність уповноважених осіб з питань запобігання та протидії корупції.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ забезпечити дієву систему моніторингу за дотриманням керівниками підприємств/акціонерних товариств антикорупційного законодавства щодо запобігання конфлікту;
- ✓ розробити політику щодо візування проектів договорів та перевірки контрагентів уповноваженим підрозділом (уповноваженою особою) з питань запобігання та протидії корупції;
- ✓ розробити внутрішню систему захисту викривачів.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- введено посаду менеджера з комплаєнсу на Концерні;
- затверджено Комплаєнс-політику ДК «Укроборонпром»;
- у лютому 2021 року затверджено Кодекс корпоративної етики;
- у липні 2021 року затверджено Політику врегулювання конфлікту інтересів;
- за даними ДК «Укроборонпром» створено модуль «Декларація конфлікту інтересів» у корпоративній ERP-системі;
- при проведенні періодичної оцінки корупційних ризиків у 2021 році було ідентифіковано ризик "неналежне забезпечення конфіденційності викривачів" із подальшим плануванням його усунення.

ДИСКРЕЦІЯ КОНЦЕРНУ «УКРОБОРОНПРОМ» ЩОДО СТВОРЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЗА МЕЖАМИ ОПК

ОПИС РИЗИКУ:

У ст. 6 чинного Закону України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» визначено, що до виключної компетенції Наглядової ради Концерну «Укроборонпром» належать питання підготовки і подання на затвердження Кабінету Міністрів України проектів Статуту Концерну та змін до нього. Також Наглядова рада має виключну компетенцію стосовно прийняття рішень щодо участі Концерну в статутному капіталі господарських товариств, інших юридичних осіб, метою діяльності яких є сприяння розробці, виробництву та експорту високо-технологічної промислової продукції оборонно-промислового комплексу.

Однак як тільки рішення Наглядової ради щодо участі Концерну в статутному капіталі, наприклад нового державного підприємства, прийняте, подальші кроки з формування статуту підприємства, визначення його діяльності, передача на його баланс державного майна від інших учасників Концерну, здійснюються наказами генерального директора «Укроборонпрому» без участі Наглядової ради.

Ймовірність реалізації корупційного ризику зростає в умовах неефективної моделі функціонування самої Наглядової ради «Укроборонпрому», яка здійснює свою діяльність на безоплатній основі, часто складається з політиків, які не мають необхідної компетенції, суміщають посаду в Концерні з іншими посадами в органах влади, і перебувають у складі ради не більше року (дивіться ризик № 1).

Таким чином, гендиректор фактично одноосібно приймає рішення щодо формування статутного капіталу новоствореного ДП, а також визначає напрями його діяльності.

КЕЙС⁸

Згідно з результатами фінансового аудиту діяльності Державного концерну «Укроборонпром» за період за 2015 – 2017 роки, що провела Державна аудиторська служба, Концерн створив підприємство, діяльність якого не відповідала визначеній у рішенні Ради національної безпеки і оборони меті його створення.

За наявності рішення Наглядової ради Концерну щодо участі у статутному капіталі державного підприємства, яке мало забезпечити приймання, оброблення, зберігання та передавання видої інформації державним органам на виконання рішення РНБО, фактично було утворене інше підприємство - «Електричні системи» зі статутним капіталом 5 млн грн, яке почало займатися виробництвом електричного й електронного устаткування для автотранспортних засобів.

Пізніше з балансу працюючого учасника концерну державного підприємства «45 Експериментальний механічний завод» на баланс ДП «Електричні системи» було передано будівлю та, як наслідок, за ДП «Електричні системи» зареєстровано право постійного користування земель-

⁸Звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності ДК «Укроборонпром» за 2015-2017 роки (ст. 34-41)
<http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=139143>

ними ділянками загальною площею 2,72 га у м. Вінниця. Хоча на момент аудиту новостворене державне підприємство не увійшло до складу Концерну «Укроборонпром».

Враховуючи інформацію про залучення іноземним інвестором коштів у реконструкцію та підготовку виробництва на ДП «Електричні системи» та закупівлю обладнання для підприємства, існує ймовірність виведення вказаного підприємства у приватну власність поза офіційними процедурами приватизації.

Такий приклад залучення іноземних інвестицій у діяльність державного підприємства з виробництва цивільної продукції можна було б вважати позитивним, якби для організації виробництва не використовувалися ресурси державного підприємства оборонно-промислового комплексу.

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – **НИЗЬКИЙ**

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **відсутність** політично **незалежної** наглядової ради;
- **дискреційні повноваження** генерального директора «Укроборонпрому» під час створення нового підприємства.

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

Втрата майна оборонних підприємств

КОРУПЦІЙНІ

Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

Кабінету Міністрів України під час реформи ДК «Укроборонпром» забезпечити створення політично незалежної та дієвої наглядової ради відповідно до стандартів Організації економічного співробітництва та розвитку - ОЕСР.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ забезпечити обрання та призначення на конкурсних і прозорих засадах політично незалежної і функціональної наглядової ради;
- ✓ забезпечити дієву систему внутрішнього контролю (ризик-менеджмент, комплаєнс тощо) і внутрішнього аудиту.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- прийнято Закон України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності», метою якого є запровадження моделі корпоративного управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі України відповідно до рекомендацій з корпоративного управління ОЕСР.

ВІДЧУЖЕННЯ МАЙНА ОБОРОННИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС САНАЦІЇ

ОПИС РИЗИКУ:

Забезпечення Збройних Сил України сучасною зброєю – це основне завдання підприємств ДК «Укроборонпром». Водночас у бюджеті України ніколи не було достатньо коштів для завантаження всіх виробничих потужностей державних підприємств ОПК. Більш того, в останні роки спостерігається суттєве зниження частки виконання підприємствами Концерну державного оборонного замовлення.

Якщо в 2015 році «Укроборонпром» забезпечував 67% ДОЗ, то вже 2020 року частка Концерну становила майже вдвічі менше – 36% оборонного замовлення.

Брак державних замовлень разом з неефективним управлінням підприємствами «Укроборонпрому» та численними корупційними скандалами призвели до того, що станом на 2019 рік сукупні борги Концерну перед кредиторами та зарплатні борги склали понад 14 млрд гривень.

У пояснювальній записці щодо ефективності виконання функцій з управління об'єктами державної власності підприємств Концерну за 2020 рік зазначено, що 12 підприємств не складають фінансових планів у зв'язку з непроведенням жодної господарської діяльності, перебуванням у процедурі санації, ліквідації тощо.

У складі Концерну в різні періоди були утворені Комісія з реструктуризації підприємств «Укроборонпрому» та Комісія з питань реформування та розвитку підприємств ОПК, які мали спільну мету, а саме: фінансове оздоровлення держпідприємств-учасників. Однак відсутність у складі таких комісій незалежних представників від уряду чи інших органів влади фактично сприяла корупційному ризику змови між посадовими особами Концерну, держпідприємства та кредиторів.

Ситуація ускладнюється прогалинами, суперечностями та неоднозначністю положень окремих законодавчих актів про порядок санації державних підприємств.

Закон України «Про управління об'єктами державної власності» чітко визначає, що відчуження майна державних підприємств та господарських товариств з корпоративними правами держави понад 25% їх статутного капіталу в процедурі банкрутства здійснюється відповідно до законодавства з питань приватизації. Однак Кодекс України з процедур банкрутства містить суперечливу норму, згідно з якою під час процедури санації державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50%, їх нерухоме майно може бути відчужене лише у випадках, передбачених планом санації. Аналогічна вимога закріплена в прикінцевих та перехідних положеннях Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації».

Такі законодавчі прогалини можуть призвести до випадків втрати майна оборонними підприємствами через процедуру санації.

КЕЙС⁹

Державне підприємство «Вінницький авіаційний завод» було єдиним авіаремонтним підприємством в Україні з ремонту літаків Ан-2, Як-18Т, Як-52 і вертольотів Ка-26. Завод проводив контрольовано-відновлювальні роботи літаків з метою використання невиробленим авіатехнікою ресурсів і здешевлення вартості ремонту.

За даними слідства, під час проведення процедури санації ДП «Вінницький авіаційний завод» посадові особи вказаного підприємства та приватного підприємства внаслідок заниження вартості майнових активів на підставі інвестиційного договору, укладеного між зазначеними юридичними особами, плану санації та змін до нього, погоджених Державним концерном «Укроборонпром» та затверджених ухвалами Господарського суду Вінницької області, шляхом зловживання своїм службовим становищем, здійснили розтрату нерухомого майна ДП «Вінницький авіаційний завод».

На підставі ухвали Господарського суду Вінницької області щодо банкрутства ДП «Вінницький авіаційний завод» введено процедуру санації вказаного підприємства. Планом санації ДП «ВіАЗ», затвердженим Господарським судом Вінницької області та погодженим з ДК «Укроборонпром», передбачено повне погашення кредиторської заборгованості у сумі 4,396 млн грн протягом одного року шляхом продажу частини майна державного підприємства та залучення інвестиційних коштів приватного підприємства, яке є конкурентом держпідприємству в авіагалузі.

Проте відповідно до інвестиційного договору, укладеного між ДП «ВіАЗ» та приватним підприємством для проведення санації, відбулося набуття права власності на найбільш цінне майно державного підприємства.

Вказане суперечило вимогам чинної на той час статті 18 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 2011 року, якою передбачено залучення інвестора під час процедури санації шляхом переведення на нього частини боргу, а не обміну інвестиційних коштів на майнові права боржника. Вказані порушення призвели до заниження вартості майнових активів ДП «ВіАЗ», чим йому завдано збитків.

Загалом ДП «ВіАЗ» втратило виробничі потужності для проведення робіт та надання послуг в авіагалузі.

У 2021 році ДП «Вінницький авіаційний завод» передано на приватизацію як підприємство, яке не має виробничої бази виконувати завдання в ОПК.

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – **ВИСОКИЙ**

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **суперечність норм** Закону України «Про управління об'єктами державної власності», Кодексу з процедур банкрутства та Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» **в частині відчуження майна** державних підприємств та господарських товариств з корпоративними правами держави в процедурі банкрутства;

⁹ Ухвала Вінницького міського суду у справі № 127/11348/14-к від 12 червня 2014 року <https://reyestr.court.gov.ua/Review/48687430>

- **відсутність порядку розгляду та погодження** планів санацій державних підприємств оборонно-промислового комплексу органами управління;
- **відсутність дієвого контролю** Міністерства юстиції України та господарських судів за діяльністю керуючих санацією;
- **приватний інтерес посадових осіб** держпідприємства в умовах змови з конкурентом на приватному ринку.

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

1. Прихована приватизація оборонних підприємств по частинах
2. Реалізація майна за заниженими цінами під час процедур банкрутства
3. Ліквідація оборонних підприємств

КОРУПЦІЙНІ

1. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)
2. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

Кабінету Міністрів України усунути прогалини та суперечності в частині відчуження майна державних підприємств та господарських товариств з корпоративними правами держави в процедурі банкрутства. На законодавчому рівні ініціювати та визначити особливості, критерії, повноваження, механізми, умови і порядок санації державних підприємств оборонно-промислового комплексу, порядку реалізації частини майна таких підприємств під час санації.

Міністерству юстиції України запровадити дієвий контроль за діяльністю керуючих санаціями. Вивести в окрему категорію арбітражних керуючих, які можуть бути призначені розпорядниками майна/керуючими санаціями/ліквідаторами державних підприємств у сфері ОПК, та запровадити систематичне їх кваліфікаційне оцінювання та постійний контроль з боку Міністерства.

ДК «Укроборонпром» провести моніторинг звітів керуючих санаціями на підприємствах-учасниках Концерну на предмет фінансово-економічних загроз для держпідприємства.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ органам управління затвердити порядок розгляду та погодження планів санацій державних підприємств та господарських товариств оборонної промисловості, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50%
- ✓ забезпечити оцінку майна, яке пропонується до відчуження під час санації, а також детальний опис можливих інвестиційних проєктів на етапі розроблення планів санацій та до погодження органом управління
- ✓ провести перевірку дотримання вимог законодавства про банкрутство та виконання планів санацій державних підприємств ОПК керуючими санацією.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- прийнято Закон України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності», який, серед іншого, визначає запобіжники під час процедури санації. Зокрема, цим законом передбачено внесення до Господарського кодексу України умови, відповідно до якої майно державних підприємств, включених до Переліку державних підприємств, що не підлягають приватизації, але можуть бути перетворені в господарські товариства та перебувають у процедурі банкрутства, може бути реалізовано в судовій процедурі санації за погодженням з уповноваженим суб'єктом управління, визначеним Законом України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності», у встановленому порядку, якщо таке майно не входить до складу єдиного майнового комплексу, що забезпечує основні види діяльності такого суб'єкта господарювання, або більше трьох років не використовується у виробничій діяльності і подальше його використання не планується.

ВІДЧУЖЕННЯ НЕЗАРЕЄСТРОВАНОЇ ЗЕМЛІ ПІД БУДІВЛЯМИ ПІДПРИЄМСТВ ОПК

ОПИС РИЗИКУ:

Земельне питання є одним із найскладніших у процесі державного управління підприємствами оборонно-промислового комплексу. Відсутність державної реєстрації права постійного землекористування на значні площі, наявність суттєвих розбіжностей в інформації щодо обліку земельних ділянок, якою володіє ДК «Укроборонпром», створює умови для вилучення без згоди Концерну земельних ділянок на користь третіх осіб через суперечні рішення органів місцевого самоврядування або судів.

До 2011 року більшістю підприємств-учасників «Укроборонпрому» управляло Міністерством оборони України. Нерідко підприємства Концерну до цього часу розташовані на землях Міноборони або межують з ними. Водночас станом на 2020 рік ДК «Укроборонпром» зареєстрував право користування земельними ділянками в обсязі 6,1 тис га або 84% від загальних площ. У той час як Міноборони зареєструвало 49 % площ від загальної кількості земель.

Слід зазначити, що обов'язок щодо оформлення права власності на земельні ділянки покладений згідно з статтею 126 Земельного кодексу України 2001 року.

Сама процедура реєстрації є застарілою та дороговартісною, чим користуються недобросовісні розпорядники великих площ земель у сфері оборони, не реєструючи повноцінного права постійного землекористування.

КЕЙС¹⁰

Основною спеціалізацією державного підприємства «Рівненський автомобільний завод» був ремонт та модернізація вантажних автомобілів для Збройних Сил України.

У ході проведення досудового розслідування встановлено, що службові особи відділу примусового виконання рішень управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Рівненській області впродовж 2009-2016 років під час організації виконання судових рішень організували та здійснили продаж на електронних торгах нерухомого майна державного підприємства «Рівненський автомобільний завод» з метою погашення заборгованості ДП. Однак продане майно на загальну суму близько 12 млн грн на праві власності належало державі Україна в особі Державного концерну «Укроборонпром».

Після торгів нерухоме майно вийшло з відання держави в особі «Укроборонпрому». На ділі це призвело до зменшення площі земельної ділянки військового містечка без відповідного погодження Міністра оборони України на площу земельних ділянок, що перебували під реалізованими будівлями та спорудами.

У 2021 році ДП «Рівненський автомобільний завод» було передано на приватизацію як підприємство, яке не має виробничої бази виконувати завдання в ОПК.

¹⁰ Ухвала Рівненського міського суду у справі № 569/10122/17 від 30 червня 2017 року <https://reyestr.court.gov.ua/Review/67532762>

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – ВИСОКИЙ

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **відсутність земельних ділянок** підприємств «Укроборонпрому» у Державному земельному кадастрі;
- **неоформлення права користування** на всі земельні ділянки підприємств ДК «Укроборонпром»;
- **відсутність чіткого розмежування** прав на земельні ділянки між ДК «Укроборонпром» та Міністерством оборони України;
- **індивідуальна недоброчесність посадових осіб** підприємств/акціонерних товариств, організацій, органів місцевого самоврядування та судів.

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

1. Припинення права постійного користування землями оборонних підприємств, необхідних для виробництва
2. Втрата державного земельного активу

КОРУПЦІЙНІ

1. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)
2. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

Кабінету Міністрів України імplementувати прийнятий Закон України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», повноцінно запустити онлайн-систему всієї інформації про земельний ресурс в Україні. Для органів влади та підпорядкованих їм підприємств передбачити спрощену електронну процедуру реєстрації земельних ділянок.

ДК «Укроборонпром» та Міністерству оборони України забезпечити реєстрацію права користування на всі земельні ділянки.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ запровадити онлайн-систему геолокації нерухомого майна та земельних ділянок підприємств «Укроборонпрому» з метою віддаленого контролю;
- ✓ розмежувати земельні ділянки з Міністерством оборони України;
- ✓ зареєструвати право користування на всі земельні ділянки підприємств/акціонерних товариств «Укроборонпрому»;
- ✓ забезпечити оформлення земельних ділянок під об'єктами відчуження до укладення договорів купівлі-продажу нерухомості.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- прийнято Закон України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних»;
- завершено інвентаризацію земельних ділянок, якими користуються підприємства Концерну;
- зареєстровано право користування земельними ділянками в обсязі 6,1 тис га або 84 % від загальних площ;
- за даними ДК «Укроборонпром» створено внутрішню систему обліку та аналізу нерухомого майна і земельних ділянок підприємств - учасників Концерну.

САМОВІЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО НА ТЕРИТОРІЇ ОБОРОННОГО ЗАВОДУ

ОПИС РИЗИКУ:

Станом на 2020 рік ДК «Укроборонпром» зареєстрував право користування земельними ділянками в обсязі 6,1 тис га, або 84% від загальних площ. Однак незареєстровані земельні ділянки державних підприємств Концерну продовжують перебувати в зоні ризику самовільного захоплення та будівництва на них сторонніми особами.

Щороку державні підприємства Концерну мають проводити інвентаризацію майна. Умовами стандартної форми контракту, який укладається з директорами підприємств, передбачено зобов'язання забезпечити ефективне використання майна відповідно до чинного законодавства.

Однак умисний неналежний контроль директора за діяльністю інвентаризаційної комісії державного підприємства, яка формально підходить до порядку проведення інвентаризації, може призвести до незаконного будівництва на території оборонного підприємства, з подальшим відчуженням земельної ділянки.

КЕЙС¹¹

Основною спеціалізацією державного підприємства «Науково-дослідний інститут «Квант», що розташоване в м. Києві, є розробка та виготовлення оптико-електронних систем цілевказування та керування вогнем корабельних засобів вогневого ураження; оптико-телевізійних прицілів та систем керування вогнем для бронетехніки; систем захисту від високоточної зброї; апаратури виявлення лазерного випромінювання; апаратури керування бойовими для танків «Оплот», «Булат» тощо.

У м. Києві на Трухановому острові на земельній ділянці розміром 1,4 га з виходом до річки Дніпро розташована водноспортивна станція «Імпульс», яка належить «Кванту», з метою організації відпочинку та оздоровлення співробітників підприємства і членів їх сімей.

Під час заходів фінансового контролю Державна аудиторська служба встановила, що на момент аудиту, НДІ «Квант» ані співробітники підприємства, ані їх сім'ї не користуються послугами водноспортивної станції.

Право постійного користування земельними ділянками на Трухановому острові не було оформлене.

У 2009 році нежитлові приміщення гостьового будинку водноспортивної станції «Імпульс» були передані в оренду приватному підприємству для надання послуг по оздоровленню співробітникам останнього.

У 2017 році державні аудитори провели огляд активів та земельної ділянки НДІ «Квант» на Трухановому острові. Виявлено, що на огороженій земельній ділянці з'явилися новобудови та споруди, які відсутні в балансовому обліку державного підприємства. Зокрема, двоповерховий житловий будинок, альтанка, причал, тимчасові дерев'яні споруди, спортивний майданчик та інше.

¹¹ Звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності ДП «НДІ «Квант» за 2015-2017 роки (ст. ст. 147-155)
https://dasu.gov.ua/attachments/audit-reports/2017/b047e593-f82a-4cb3-98bd-b89979d0feea_document.pdf

Представники державного підприємства не змогли пояснити походження новобудов.

При цьому за результатами щорічних інвентаризацій у попередніх роках не відображено факту розміщення на земельній ділянці водноспортивної станції «Імпульс» будівель та споруд, збудованих без відповідних дозвільних документів, що свідчить про формальний підхід до порядку проведення інвентаризації та неналежний контроль за її проведенням з боку директора НДІ «Квант».

Натомість з відкритих джерел відомо, що приватні власники збудованих споруд зверталися до Київської міської ради з метою отримати дозвіл на розроблення проєкту землеустрою з відведення земельної ділянки, на якій розташована станція «Імпульс» НДІ «Квант».

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – ВИСОКИЙ

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **неоформлення права користування** на всі земельні ділянки підприємств ДК «Укроборонпром»;
- **відсутність дієвого внутрішнього контролю** за результатами інвентаризації на підприємствах/акціонерних товариствах;
- **індивідуальна недоброчесність посадових осіб** підприємств/акціонерних товариств.

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

Втрата державного земельного активу

КОРУПЦІЙНІ

Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

Кабінету Міністрів України імплементувати прийнятий Закон України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», повноцінно запустити онлайн-систему всієї інформації про земельний ресурс в Україні. Для органів влади та підпорядкованих їм підприємств передбачити спрощену електронну процедуру реєстрації земельних ділянок.

ДК «Укроборонпром» забезпечити реєстрацію права користування на всі земельні ділянки.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ запровадити онлайн-систему геолокації нерухомого майна та земельних ділянок підприємств «Укроборонпрому»;
- ✓ передбачити опцію дострокового розірвання контракту з керівниками державних підприємств/акціонерних товариств у разі неналежного контролю за інвентаризацією.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- Прийнято Закон України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних»;
- ДК «Укроборонпром» завершив інвентаризацію земельних ділянок, якими користуються підприємства Концерну;
- ДК «Укроборонпром» зареєстрував право користування земельними ділянками в обсязі 6,1 тис га або 84% від загальних площ.

СПЛАТА ЗЕМЕЛЬНИХ ПЛАТЕЖІВ ДЕРЖАВНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗАМІСТЬ ПРИВАТНОГО

ОПИС РИЗИКУ:

Більшість державних підприємств-учасників Концерну «Укроборонпром» розташовані на території таких великих міст, як Київ, Львів, Одеса, Харків та інші. А тому підприємства мають змогу використовувати земельні ділянки для державно-приватного партнерства під час будівництва житлових комплексів на продаж чи для оренди або для інших форм довгострокового партнерства.

Водночас під час подібної кооперації, часто залишається невирішеним питання, хто має платити земельний податок чи інші земельні платежі до бюджету.

Бездіяльність керівників підприємств, причиною якої могла бути ймовірна неправомір-на вигода, в умовах відсутності зовнішнього контролю над процесом прийняття рішень під час державно-приватного партнерства призводила до ситуації, коли приватне підприємство залишало собі прибутки від використання площ держпідприємства, тоді як останнє несло відповідальність за сплату земельного податку.

КЕЙС¹²

Державне підприємство «Генератор» має стратегічне значення для безпеки України, оскільки виготовляє унікальні наукоємні високотехнологічні прилади для радіолокаційних станцій та авіаційних систем.

Підприємство модернізує і ремонтує складові таких зенітних комплексів, як «Оса», «Бук», «Куб» та інші.

Загальна вартість земельних ділянок у м. Києві, закріплених за ДП «Генератор», сягає 227 млн гривень.

У 2004 році підприємство «Генератор» уклало угоду з приватним забудовником на зведення житлового комплексу з паркінгом на ділянці землі, яку ДП орендувало у Київської міської адміністрації.

Об'єкт був зведений до 2016 року. За умовами угоди ДП «Генератор» після завершення будівництва мало передати землю її власнику. Однак, не зробило цього.

За результатами аудиту ДП «Генератор» Північним офісом Державної аудиторської служби, стало відомо, що тільки протягом 2016, 2017 та 9 міс. 2018 років держпідприємством понесені зайві витрати на оплату оренди землі та земельного податку у сумі понад 1,4 млн гривень.

Наведені та інші не вигідні для держпідприємства рішення керівництва «Генератора» у попередні роки призвели до того, що з 2008 року Господарським судом м. Києва порушено провадження про банкрутство ДП «Генератор».

¹² Звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності ДП «Генератор» за 2014-2018 роки (ст. ст. 52-54)

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – **ВИСОКИЙ**

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **відсутність дієвого внутрішнього контролю** за рішеннями керівництва держпідприємства;
- **індивідуальна недоброчесність посадових осіб** підприємств/акціонерних товариств.

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

Завдання збитків оборонним підприємствам

КОРУПЦІЙНІ

Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

ДК «Укроборонпром» забезпечити визначення меж між землями, на яких розташовані державні підприємств, та власністю приватних осіб.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ запровадити автоматичну систему аналізу ризиків угод інвестування в об'єкти будівництва;
- ✓ провести моніторинг чинних угод використання земельних площ державних підприємств приватними на предмет розподілу сплати земельного податку та інших земельних платежів;
- ✓ запровадити онлайн-систему геолокації нерухомого майна та земельних ділянок підприємств «Укроборонпрому»;
- ✓ передбачити опцію дострокового розірвання контракту з керівниками державних підприємств/акціонерних товариств у разі прийняття ними рішень, які призвели до збитків підприємства.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- проведена інвентаризація земельних ділянок, якими користуються підприємства Концерну;
- зареєстровано право користування земельними ділянками в обсязі 6,1 тис га або 84% від загальних площ.

УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ ПРО ПАЙОВУ УЧАСТЬ У КАПІТАЛЬНОМУ БУДІВНИЦТВІ НА НЕВИГІДНИХ УМОВАХ

ОПИС РИЗИКУ:

Державно-приватне партнерство оборонних підприємств під час будівництва житлових комплексів та офісних центрів на землях, які не задіяні у виробничій діяльності, у таких великих містах, як Київ, Львів, Одеса, Харків та інші, може залучити додаткові фінансові ресурси для модернізації виробничих площ підприємств.

Загалом підприємства «Укроборонпрому» володіють 7441 об'єктом нерухомості загальною площею майже 9 млн м², близько 2 млн з яких — це надлишкове майно, яке не задіяне у виробничих процесах.

Однак відсутність прозорих аукціонів для вибору приватного партнера та брак контролю над рішеннями керівництва державних підприємств «Укроборонпрому» може призвести до укладення угод на не вигідних умовах, які несуть потенційні втрати для оборонного заводу.

Спроба акціонерного товариства «Укроборонпрому» в Києві залучити приватні інвестиції оновлення власних цехів завершилася численними судовими позовами та не вигідними договірними умовами, відмова від яких загрожує багатомільйонними втратами.

КЕЙС¹³

ПАТ «Київський завод «Радар», що розташоване у м. Києві, спеціалізується на виробництві сучасного радіоелектронного і радіолокаційного обладнання для літаків і вертольотів.

Єдиним акціонером товариства є держава в особі Державного концерну «Укроборонпром».

Виробничі площі заводу становлять 160601 м², лівова частка яких не задіяна у виробництві. Це надало можливість колишньому керівництву «Радара» обґрунтувати альтернативні шляхи використання площ підприємства.

У грудні 2015 року Правління ПАТ «КЗ «Радар» прийняло рішення виступити замовником капітального будівництва із залученням інвестора на підставі договору про пайову участь у зведенні житлового комплексу з торгово-офісними приміщеннями на земельній ділянці у м. Києві площею 1,3631 га. Голові правління – генеральному директору доручено визначити інвестора шляхом проведення аукціону через заздалегідь визначену Правлінням біржу. Оголошення про аукціон було опубліковано у газеті з невеликим тиражем.

Участь у торгах взяло два інвестори. Ще одне приватне підприємство виявило бажання взяти участь у проєкті. Однак, не отримало від ПАТ «КЗ «Радар» необхідних документів. Початкова середня вартість 1 м² новозбудованих приміщень для проведення аукціону склала 27,9 тис грн. Під час торгів ціна знизилась до 14,4 тис гривень.

В угоді з приватним інвестором були закладені не вигідні для державного заводу умови, на

¹³ Звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності ПАТ «Київський завод «Радар» за 2014-2019 роки (ст. ст. 50-58)
https://dasu.gov.ua/attachments/audit-reports/2019/10bb4124-f406-4d8e-ad8e-8121defb5870_document.pdf

які погодилося колишнє керівництво «Радара». У разі спроби з боку ПАТ «Радар» розірвати угоду в односторонньому порядку, акціонерне товариство буде змушене повернути витрати приватного підприємства на ремонт діючих приміщень заводу.

Станом на 2019 рік такі витрати склали 77 млн гривень.

Пізніше нове керівництво «Радара» спробувало у судовому порядку розірвати угоду з приватним інвестором, звинувачуючи останнього у порушеннях, але не мало коштів для повернення 77 млн грн, тому відкликала позов.

Таким чином, оскільки колишнє керівництво «Радара» організувало недостатньо прозорий аукціон, за результатом якого уклало договір на невигідних умовах, завод фактично втратив контроль над процесом будівництва на умовах пайової участі на території заводу.

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – ВИСОКИЙ

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **відсутність дієвого внутрішнього контролю** за рішеннями керівництва держпідприємства/акціонерного товариства
- **індивідуальна недоброчесність посадових осіб** підприємств/акціонерного товариства.

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

1. Втрата майна оборонних підприємств
2. Завдання матеріальної шкоди підприємству

КОРУПЦІЙНІ

Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

ДК «Укроборонпром» забезпечити відбір приватних партнерів для пайової участі у будівництві через платформу ProZorroПродажі.

Перед укладенням договорів про пайову участь або інших договорів, які передбачають в подальшому використовувати земельну ділянку, забезпечити виділення вказаної землі та оцінку майна. При цьому враховувати вартість права користування землею.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ запровадити автоматичну систему аналізу ризиків договорів про пайову участь у будівництві;
- ✓ провести моніторинг чинних договорів держпідприємств про пайову участь у будівництві на предмет достовірності визначення розміру пайової участі для приватних партнерів;
- ✓ забезпечити оцінку майна, яке пропонується для державно-приватного партнерства;

- ✓ розробити та затвердити методологію розрахунку дохідності державно-приватного партнерства;
- ✓ розробити типову угоду для підприємств/акціонерних товариств державно-приватного партнерства без ризиків для інтересів держави;
- ✓ розробити та затвердити порядок публікацій оголошень підприємствами/акціонерними товариствами на платформі ProZorroПродажі, в якому передбачити деталізований опис і зображення об'єкта, а також його маркетингове просування;
- ✓ передбачити опцію дострокового розірвання контракту з керівниками державних підприємств/акціонерних товариств у разі укладення не вигідних для підприємства угод.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- використання платформи ProZorroПродажі для оренди надлишкового майна Концерну;
- за даними ДК «Укроборонпром» запроваджено поділ землі та оцінку права постійного користування земельних ділянок державних підприємств.

ОРЕНДА МАЙНА ПІДПРИЄМСТВ «УКРОБОРОНПРОМУ» НА НЕВИГІДНИХ УМОВАХ

ОПИС РИЗИКУ:

До моменту створення Концерну «Укроборонпром» у 2011 році державні підприємства оборонно-промислового комплексу встигли укласти різноманітні не вигідні угоди щодо оренди власного нерухомого майна, які пролонгувалися роками, а деякі є чинними досі. Ймовірно директори держпідприємств не переглядали умов подібних угод через власний приватний інтерес.

Моніторинг контрактів оренди трьох столичних заводів, укладених до 2019 року, а саме: ДАХК «Артем», АТ «Завод «Маяк» та АТ «Київський завод «Радар», продемонстрував, що ціна оренди 81% об'єктів нерухомості є значно нижче ринкової. Деякі об'єкти здаються в оренду за аномально низькою ціною, від 7,5 до 20 грн за м². Третину угод було укладено ще до 2015 року, а деякі і взагалі до 2010 року. Одна угода діяла ще з 1998 року.

Окрім довгострокової оренди за низькими цінами у порівнянні з приватним ринком, варто також виділити такі ризики при оренді нерухомого майна держпідприємств як: тінюва оренда за готівку, маніпуляції з визначенням часових в добі умов оренди, використання енергоресурсів заводу приватним орендарем без оплати та багато інших.

З часом державні підприємства втрачали все більші суми упущеної вигоди. Як наслідок, знижувалась платоспроможність, і вже учасники Концерну втрачали змогу розрахуватися з кредиторами.

Основним підґрунтям для таких ризиків донедавна була відсутність прозорих конкурсних процедур оренди. Після запровадження оренди та продажу майна через платформу ProZorro Продажі цей ризик було частково мінімізовано, водночас уваги потребує забезпечення попередньої оцінки майна та належна підготовка повної та достовірної інформації про об'єкт для виставлення його на аукціон.

КЕЙС¹⁴

Державне підприємство «Укроборонресурси» функціонувало з метою утилізації відходів виробництва підприємств Концерну та монетизації всіх видів брухту та відходів.

У 2008 році Міністерство оборони України дозволило Фонду держмайна передати в оренду цілісний майновий комплекс площею 4,1 га в м. Києві державного підприємства «Укроборонресурси» на 10 років приватному підприємству з ідентичною назвою.

Однак, не врегулювання питання про відшкодування земельного податку на земельну ділянку, на якій розташований орендований майновий комплекс, призвело до прямих втрат ДП «Укроборонресурси».

Згідно з результатами державного фінансового аудиту діяльності ДП «Укроборонресурси» за період 2015-2018 років, який провів Північний офіс Державної аудиторської служби, невчасне погашення орендної плати приватним орендарем призвело до збільшення простроченої кредиторської заборгованості зі сплати земельного податку до бюджету Києва та подальшого

¹⁴ Звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності ДП «Укроборонресурси» за 2015-2018 роки (ст. ст. 25-27)
<http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=144982>

примусового продажу частини майна держпідприємства через таку заборгованість. Також за невчасну сплату «Укроборонресурсами» земельного податку було накладено штрафні санкції на суму 811 тис гривень.

У результаті ДП «Укроборонресурси» опинилося у скрутному фінансово-економічному становищі.

Так як ДП «Укроборонресурси» стало учасником ДК «Укроборонпрому», останній у 2016 році повернув цілісний майновий комплекс від приватного орендаря.

У 2021 році ДП «Укроборонресурси» було передано на приватизацію як підприємство, яке не має виробничої бази виконувати завдання в ОПК.

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – **СЕРЕДНІЙ**

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **відсутність земельних ділянок** підприємств «Укроборонпром» в Державному земельно-му кадастрі;
- **невигідні умови в угодах оренди** майна державних підприємств Концерну;
- **індивідуальна недоброчесність посадових осіб** підприємств/акціонерних товариств.

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

1. Накопичення кредиторської заборгованості, застосування штрафних санкцій, накладення арешту на рахунки
2. Збитковість оборонних підприємств
3. Прихована приватизація оборонних підприємств по частинах
4. Ліквідація оборонних підприємств

КОРУПЦІЙНІ

1. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)
2. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

ДК «Укроборонпром» забезпечити організацію оренди та продаж всього надлишкового майна через платформу ProZorroПродажі.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ запровадити онлайн-систему геолокації нерухомого майна та земельних ділянок підприємств «Укроборонпрому»;

- ✓ розробити автоматичну систему ризик-індикаторів перед укладенням нових угод оренди;
- ✓ провести моніторинг триваючих угод, укладених до 2019 року, на предмет усунення прихованих ризиків, які загрожують фінансово-економічному стану підприємства-учасника;
- ✓ забезпечити оцінку майна, яке пропонується до оренди;
- ✓ розробити та затвердити порядок публікацій оголошень підприємствами/акціонерними товариствами на платформі ProZorroПродажі, в якому передбачити деталізований опис і зображення об'єкта, а також його маркетингове просування;
- ✓ передбачити опцію дострокового розірвання контракту з керівниками державних підприємств/акціонерних товариств у разі прийняття ними рішень, які призвели до збитків підприємства.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- за даними ДК «Укроборонпром» запроваджено автоматизовану систему обліку та управління майном на підприємствах Концерну IT Enterprise;
- створено Реєстр доступного для оренди нерухомого майна підприємств ДК «Укроборонпром»;
- використовується платформа аукціонів ProZorroПродажі для оренди надлишкового майна Концерну;
- встановлені критерії визначення стартової ціни оренди перед аукціоном;
- прийнято Закон України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності», який, серед іншого, визначає запобіжники під час розпорядження майном державних підприємств. Зокрема, таке розпорядження може провадитися лише з метою залучення коштів, які спрямовуються на розвиток і модернізацію виробництва, фінансування науково-технічних розробок, забезпечення інноваційної діяльності учасників Концерну.

СПРИЯННЯ ТІНЬОВОМУ ВИКОРИСТАННЮ НЕРУХОМОГО МАЙНА

ОПИС РИЗИКУ:

Підприємства «Укроборонпрому» володіють 7441 об'єктом нерухомості загальною площею майже 9 млн м², близько два мільйони з яких — це надлишкове майно, яке не задіяне у виробничих процесах. Деякі керівники підприємств Концерну роками не вчиняли жодних дій щодо оренди чи продажу надлишкового майна, чим створювали сприятливі умови для тіньової оренди такого майна за готівку.

При цьому державні підприємства оборонно-промислового комплексу несли фінансові витрати на сплату податку на землю, на якій розташована така нерухомість, оплату за енергетичні ресурси тощо.

Те нерухоме майно, яке офіційно ніким не використовувалося протягом тривалого періоду, фактично втрачало свою ринкову вартість як актив.

КЕЙС¹⁵

Основним напрямом діяльності державного підприємства «Радіовимірювач», що розташоване в м. Києві, є апаратура навігації і посадки для літаків цивільної авіації.

Станом на січень 2019 року загальна площа будівель заводу сягала 91285 м², з яких 43140 м² - близько половини, є вільними приміщеннями. Тобто такими, що жодним чином не використовувалися. Лише 296,8 м² були офіційно передані в оренду і забезпечували дохід підприємству та в державний бюджет.

За результатами аудиту ДП «Радіовимірювач», проведеного Північним офісом Державної аудиторської служби, стало відомо, що за досліджуваний період середня вартість оренди площ заводу за м² становила 115 грн на місяць.

Таким чином, ДП «Радіовимірювач» через відсутність управлінських рішень щомісяця втрачало 4,9 млн грн, з яких 1,4 млн грн мали б надійти до державного бюджету згідно із законодавством.

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – ВИСОКИЙ

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **дискреція посадових осіб** підприємств-учасників Концерну щодо організації оренди надлишкового майна
- **індивідуальна недоброчесність посадових осіб** підприємств/акціонерних товариств.

¹⁵ Звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності ДП «Радіовимірювач» за 2014-2019 роки (ст. ст. 61-62)
https://dasu.gov.ua/attachments/audit-reports/2019/fac07fb6-3243-464b-87aa-25e1238cb622_document.pdf

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

1. Неефективне використання майна, втрата можливості отримати додаткові доходи
2. Знецінення нерухомого майна державними підприємствами
3. Завдання збитків державним підприємствам

КОРУПЦІЙНІ

Службова недбалість
(ст. 367 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

ДК «Укроборонпром» забезпечити організацію оренди та продаж всього надлишкового майна через платформу ProzorroПродажі.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ забезпечити державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно державних підприємств – учасників Концерну;
- ✓ передбачити показники ефективності використання майна державних підприємств у контракті між Концерном та директором державного підприємства.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- проведено інвентаризацію надлишкового нерухомого майна підприємств-учасників Концерну;
- створено Реєстр доступного для оренди нерухомого майна підприємств ДК «Укроборонпром»;
- використання платформи ProzorroПродажі для оренди надлишкового майна Концерну;
- розроблено критерії ефективності використання державного майна учасниками Концерну;
- затверджено Політику управління активами Державного Концерну Укроборонпром;
- прийнято Закон України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності», який, серед іншого, визначає запобіжники під час розпорядження майном державних підприємств. Зокрема, таке розпорядження може провадитися лише з метою залучення коштів, які спрямовуються на розвиток і модернізацію виробництва, фінансування науково-технічних розробок, забезпечення інноваційної діяльності учасників Концерну.

БЕЗОПЛАТНА ПЕРЕДАЧА КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

ОПИС РИЗИКУ:

До складу Державного концерну «Укроборонпром» входять численні конструкторські бюро в галузях ракетобудування, авіабудування, суднобудування, бронетехніки, артилерії тощо. Такі конструкторські бюро та інші державні підприємства оборонно-промислового комплексу володіють нематеріальними активами – унікальною конструкторською документацією, яка знаходиться під грифом “для службового користування” або становить державну та комерційну таємницю.

Водночас хронічне недофінансування державних підприємств оборонно-промислового комплексу в попередні роки призвело до того, що така документація вчасно не була оцифрована та захищена сучасними системами онлайн та офлайн безпеки.

Як наслідок, інтелектуальна власність стала об’єктом зазіхань приватних структур та іноземних розвідок.

КЕЙС¹⁶

Державне підприємство «Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро «Прогрес» ім. академіка О.Г. Івченка» спеціалізується на проектуванні, виготовленні, сертифікації, ремонті газотурбінних двигунів авіаційного та промислового застосування. Основним замовником конструкторського бюро є приватне акціонерне товариство «Мотор Січ», яке виробляє авіаційні двигуни та газотурбінні установки.

Історично з радянських часів обидва підприємства взаємопов’язані між собою. Останніми роками порушувалося політичне питання про їх об’єднання.

Натомість Державним концерном «Укроборонпром» встановлено наявність реальної загрози втрати державою майнових прав на об’єкти права інтелектуальної власності від співпраці ДП «Івченко-Прогрес» з ПАТ «Мотор Січ».

Протягом 2014–2015 років на підставі укладеної з ПАТ «Мотор Січ» угоди про співробітництво ДП «Івченко-Прогрес» безкоштовно здійснювало передачу приватному товариству нематеріальних активів, які є інтелектуальною власністю держпідприємства. Зокрема конструкторської документації на двигуни АІ-222-25 та АІ-222К-25 у складі комплектів врахованих дублікатів у використанні на 60 років без укладення ліцензійної угоди на отримання роялті.

Протягом 2015-2016 років на аналогічних умовах та без укладення ліцензійних угод ДП «Івченко-Прогрес» уклало ще дві додаткові угоди до вищевказаного договору про співробітництво з метою розробки та передачі конструкторської документації на двигуни АІ-450 та АІ-322 у складі комплектів врахованих дублікатів у використанні ПАТ «Мотор Січ» на 60 років.

Про орієнтовні розміри завданих державному підприємству збитків від такої співпраці з ПАТ «Мотор Січ» може свідчити приклад укладення ДП «Івченко-Прогрес» ліцензійної угоди від 2001 року з Федеральним підприємством «Салют» (Російська Федерація) на надання невиключної ліцензії на право виробництва, експлуатації і ремонту двигуна АІ-222-25, за якою передбачено отримання підприємством роялті в розмірі 1 млн доларів США як одноразовий платіж за технічну документацію та надання технічної допомоги в період освоєння ліцензійного продукту.

¹⁶ З матеріалів служби безпеки ДК «Укроборонпром»

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – ВИСОКИЙ

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **відсутність порядку з управління правами** на інтелектуальну власність в оборонно-промисловому комплексі;
- **відсутність єдиного реєстру** конструкторської документації на всі види озброєння та військової техніки;
- **відсутність дієвого внутрішнього контролю** за рішеннями керівництва держпідприємства щодо розпорядження інтелектуальною власністю;
- **індивідуальна недоброчесність посадових осіб** підприємств/акціонерних товариств.

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

Втрата інтелектуальної власності в ОПК

КОРУПЦІЙНІ

1. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)
2. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

Кабінету Міністрів України розробити та затвердити порядок з управління правами на інтелектуальну власність в оборонно-промисловому комплексі.

Державній аудиторській службі України організувати контроль над процесом організації захисту конструкторської документації на всіх підприємствах «Укроборонпрому».

ДК «Укроборонпром» завершити формування єдиного реєстру конструкторської документації на всі види озброєння та військової техніки.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ запровадити автоматичну систему аналізу ризиків угод про передачу конструкторської документації;
- ✓ провести моніторинг чинних угод про передачу конструкторської документації на предмет умов оплати;
- ✓ забезпечити систему захисту прав учасників Концерну на інтелектуальну власність в ОПК.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- розроблено Політику Концерну щодо управління об'єктами прав на інтелектуальну власність;
- розроблено Положення про створення, придбання, використання та захист об'єктів права інтелектуальної власності підприємствами Концерну;
- розроблено та наповнюється реєстр документації на всі види озброєння та військової техніки ДК «Укроборонпром».

ВТРАТА (РОЗТРАТА) ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ЗАПЧАСТИН

ОПИС РИЗИКУ:

Протягом 2017 – 2018 років Державна аудиторська служба та її територіальні органи провели заходи фінансового контролю на таких учасниках Концерну «Укроборонпром», як Миколаївський бронетанковий завод, Житомирський бронетанковий завод, Харківський бронетанковий завод, Київський бронетанковий завод та Шепетівський ремонтний завод (Хмельницька область).

Для всіх підприємств було встановлено спільну проблему: приймаючи на тимчасове безоплатне зберігання військового майна, державні підприємства витрачали кошти на охорону, сплату податку на землю, ремонт такого майна та інші супутні витрати.

При цьому на підприємствах не було забезпечено належного зберігання військового майна. Зокрема, під час аудиту встановлено, як на зберігання вказаним підприємствам надійшло військового майна Міністерства оборони України без укладення будь-яких угод.

За відсутності належного контролю над запчастинами та технікою на підприємствах Концерну існує ризик втрати таких цінностей.

КЕЙС¹⁷

Державне підприємство «Конотопський авіаремонтний завод «Авіакон», що розташований в Сумській області, виконує капітально-відновлювальний ремонт вертольотів сімейства Мі. У тому числі ремонтує літальні апарати в країнах Східної Європи, Африки та Латинської Америки.

Під час проведення досудового розслідування встановлено, що на початку 2016 року на підставі наказу керівника державного підприємства «Конотопський авіаремонтний завод «Авіакон», який входить до складу Концерну «Укроборонпром», проведено інвентаризацію товарно-матеріальних цінностей, які перебувають на балансі підприємства. У результаті проведеної інвентаризації виявлено нестачу одного вертольота Мі-6, а також близько 300 метрів рейок вузькоколійної залізниці, яка була прокладена до території заводу.

Згідно з повідомленням Управління СБУ в Сумській області про вчинення кримінального правопорушення, вказаний літальний апарат був розібраний та реалізований невстановленими службовими особами ДП «Авіакон» як брухт кольорових металів масою близько 25 тис кг на загальну суму понад 500 тис гривень. А окремі вузли та агрегати за вказівкою керівництва заводу використані для ремонту авіаційної техніки без належного документального оформлення.

¹⁷ Ухвала Зарічного районного суду м. Суми у справі № 591/1104/16-к від 14 березня 2016 року <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56416670>.

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – **ВИСОКИЙ**

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **відсутність документального оформлення послуг** зберігання між ДК «Укроборонпром» та Міністерством оборони України;
- **відсутність електронного реєстру майна** на збереженні держпідприємств;
- **індивідуальна недоброчесність посадових осіб** підприємств/акціонерних товариств.

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

Втрата майна оборонних підприємств та матеріальних цінностей на балансі: запасу запчастин, техніки

КОРУПЦІЙНІ

Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

Державній аудиторській службі України організувати фінансовий контроль над зберіганням запчастин та техніки на всіх підприємствах «Укроборонпрому».

ДК «Укроборонпром» забезпечити договірне оформлення послуг зберігання майна Міністерства оборони України та інших замовників.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ розробити та запустити електронний реєстр майна, яке перебуває на збереженні держпідприємств;
- ✓ включити в контракт з директорами держпідприємств втрату майна як умову звільнення.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- **нерегулярна інвентаризація майна**, яке перебуває на збереженні держпідприємств.

ВТРАТА (РОЗТРАТА) ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВИРОБНИЦТВА

ОПИС РИЗИКУ:

Відсутність державного оборонного замовлення у достатніх обсягах для завантаження всіх виробничих цехів та засобів виробництва підприємств «Укроборонпрому» призвело до того, що з роками частина нерухомості держпідприємств ОПК різними шляхами була приватизована. А розташовані на приватизованих площах верстати, станки та інше обладнання за мовчазної згоди посадових осіб держпідприємства фактично стали також приватними без будь-якої фінансової компенсації.

КЕЙС¹⁸

Основною спеціалізацією державного підприємства «Виробниче об'єднання «Карпати», що розташоване в м. Івано-Франківськ, є виробництво проводів, кабелів, електромонтажних пристроїв до транспортних засобів.

З 2007 року підприємство експортує електрокабелі для автомобілів відомих європейських марок. Зокрема, для "Mercedes" Е-класу, "Audi Q7", "Opel Astra" та "Skoda Scala".

Протягом 1990-их – початок 2000-их років частина приміщень державного підприємства ВО «Карпати» площею понад 6 тис м² була приватизована.

У 2020 році Управління Західного офісу Держаудитслужби в Івано-Франківській області встановило, що в приватизованому приміщенні знаходилася велика кількість обладнання – станки 1980-их років виготовлення, вагою понад одну тону, загальною масою 36 тонн.

Власник приватного приміщення не надає вільний доступ представників державного підприємства до їх станків. Посадові особи ДП «ВО «Карпати» не забезпечили позов до суду з метою повернення майна.

За підрахунками аудиторів, навіть якщо такі станки вже не можна використовувати у виробничих цілях, їх реалізація у якості металобрухту може принести державному підприємству додаткові 268,2 тис гривень.

РІВЕНЬ КОРУПЦІЙНОГО РИЗИКУ – НИЗЬКИЙ

ДЖЕРЕЛА РИЗИКУ:

- **індивідуальна недоброчесність посадових осіб** підприємств/акціонерних товариств;
- **мовчазна згода** щодо втрати держмайна.

¹⁸ Звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності ДП «ВО «Карпати» за 2017-2020 роки (ст. ст.31-34) <https://is.gd/yISvOj>

НАСЛІДКИ:

СТРАТЕГІЧНІ

Прихована приватизація основних засобів виробництва

КОРУПЦІЙНІ

1. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 ККУ)
2. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЗК:

Державній аудиторській службі України організувати фінансовий контроль за збереженням основних засобів виробництва на всіх підприємствах «Укроборонпрому».

ДК «Укроборонпром» організувати претензійно-позовну роботу щодо повернення засобів виробництва, над якими учасники Концерну втратили контроль.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ:

- ✓ забезпечити інвентаризацію всіх засобів виробництва, які не використовуються учасниками Концерну
- ✓ забезпечити продаж всього надлишкового майна через платформу ProZorroПродажі.

НАПРАЦЬОВАНІ ЗДОБУТКИ:

- використання платформи ProZorroПродажі для реалізації металобрухту підприємствами Концерну.